տեղ տալիս են Օֆֆենբախի, Մենդելսոնի, Մայերբեերի և ուրիշ հրէայ կոմպոզիտորների շարադրութիւնները: Պէտք է աշխատել, որ հրէաները չընտրվին պարլամենտի անդամներ, որովհետև Բիկոնսֆիլդը Անգլիայում, Լասկերը Գերմանիայում, Ժիւլ Սիմոնը և Արեմիէն Ֆրանսիայում պետական կեանքի մէջ մեծ նշանակութիւն են ստացել: Չը պէտք է կարդալ Աուերբախի, Հայնէի, Բերտօլդիի և ուրիշ հրէայ հեղինակների գրուածքները: Չը պէտք է ստանալ Հարպերի պատկերազարդ ամսագիրը, որովհետև նրա գլխաւոր աշխատակիցը—հրէայ է: Չը պէտք է ստանալ „Նիւ-Յօրկ-Հերալդ“ լրագիրը, որովհետև նրա հրատարակողը յաճախում է հրէական ընտանիքներ և այլն...

Թէ որքան անմիտ է այդ կանոնադրութիւնը և թէ ինչ հասկացողութեան տէր մարդիկ են նրա հեղինակները և հետևողները,—այդ պարզ է ընթերցողի համար: Մեզ մնում է միայն ասել, որ հակասեմիտական շարժումը արտայայտում է ոչ այլ ինչ, եթէ ոչ յետադէմ կուսակցութիւնների թշնամութիւնը դէպի յառաջադիմութիւնը, որի համար միշտ գործել են և գործում են հրէաները:

Մոսկվա Ս. Դագեանց

ՆԱՄԱԿ ԵՐԵՒԱՆԻՑ

—

Յունվարի 12

Արդէն յայտնված է պաշտօնապէս, որ եղիազար արք-եպիսկոպոսը հանված է Երևանի թեմի փոխանորդական պաշտօնից, զրկված է արքունեան տիտղոսից և նշանակված է անորոշ միջոցով բնակվելու Դեղարդայ վանքի մէջ, քաւելու իր օծմնամատոյց փոխանորդական պաշտօնում գործած մեղքերը: Օծմնամատոյց պաշտօնավարութեան ընթացքում երկու անգամ Երևանայ ժողովուրդը, երեք անգամ ինքը եղիազար արհին՝ խնդրամատոյց են եղել բարձրագոյն հոգևոր իշխանութեան, որ արձակէ նրան իր պաշտօնից և թոյլ տայ բնակվել Էջմիածնայ խցերից մէկի մէջ, բայց հոգ. իշխանութիւնը մերժել է թէ ժողովրդի և թէ նորին սրբազնութեան խընդիրը. առաջնոյն պատասխանելով թէ «դրա ծերութիւնն ու տկարութիւնը պատճառ չէ կարող լինել պաշտօնից հանելու», իսկ իրան պատասխանելով թէ «սպասի՛ր»: Մի և նոյն միջոցին հոգ. իշխանութիւնը պակասեցրեց սրբազանի տարեկան ռոճիկը՝ 1200 րուբլին իջեցնելով 600 րուբլու, որպէս զի՝ ինքը սրբազանը, թողնէ երթայ իրովին. սակայն նա մնայ և չարունակ պահանջեց իր ռոճկի պակասը և չուզեց հասկանալ հ. իշխանութեան դիտաւորութիւնը: Մատթէոս կաթողիկոսի օրով պատահած միաբանութեան ապստամբութեան մէջ եղիազար արքեպիսկոսը նշանաւոր դեր խաղալով, առանձին տպաւորութիւն էր թողել նոյն միաբանութեան մէջ: Այս հանգամանքը հոգ. իշխանութիւնն ի նկատի ունենալով, չէր ցանկանում երբէք որ նորին գերապատուութիւնը մնայ Էջ. միաբանութեան չրջանում: Մի և նոյն ժամանակ հ. իշխանութիւնը նշանակելով նրան փոխանորդ՝ խլել էր նրանից փոխանորդական պաշտօնին յատկացած բոլոր աւանդական իրաւունքները և այսու վնասել էր ոչ միայն եղիազար եպիսկոպոսին նիւթապէս և բարոյապէս, այլ և ամբողջ Երևանի թեմի եկեղեցիներին և դպրոցներին, գուցէ և անգիտակցաբար: Թեմակալ փոխանորդը զրկված լինելով իրական-իշխանական միջոցներից՝ լոկ բարոյական միջոցներով չը կարողացաւ կարգի պահել իր ստորադրեալ եկեղեցական և դպրոցական գործոց սպասաւորներին և այդու անիշխանութիւնը տիրեց թէ եկեղեցիների և թէ եկեղեցականների մէջ, և թէ դպրոցականների մէջ, որոնց մերձաւոր հսկողութիւնը յանձն էր եղած համաձայն օրինաց, թեմակալ առաջնորդին: Այսպիսի անիշխանութեան միջոցին, չատ եկեղեցիների և դպրոցների չարժական և անչարժ կայքերը մասնաւոր անձերի սեփականութիւն դարձան, ժողովուրդը պաղեց դէպի բարձրագոյն հոգ. իշխանութիւնը և սկսեց կասկածել ազգային կոչված գործերի յառաջադիմութեան նկատմամբ. ուստի, ամենայն զոհաբերութիւն ազգային հիմնարկութեանց նկատմամբ, (իրաւացի և թէ անիրաւացի), կորուստ համարեց, որ և անտարբերութիւնը տիրեց ժողովրդի մեծամասնութեան սրտի և զգացմանց վրա:

Հոգևոր իշխանութեան և եղիազար եպիսկոպոսի մէջ եղած յարաբերութեան չնորհիւ ժողովուրդը կրում է վերոյիշեալ նիւթական և բարոյական վնասները, եօթը տարվայ ընթացքում: Այժմ եղիազար եպիսկոպոսը 72 տարեկան հասակում, մեղադրվելով մի տարաբաղդ կնոջ պաշտպանելու պատճառաւ, մի կնոջ, որ ազգական է իրան, որ չարաչար տանջված է իր մարդու անտանելի վարք ու բարքից, այժմ այդ կնոջ առիթ ուստիկանութեան դիմադրելու աղագաւ և հոգ. իշխանութեան հրամանին ևս հակառակելու համար, պաշտօնանկ է եղած խեղճ ծերունին և պատուէր է ստացել գնալ Դեղարդայ վանքն յաքսոր:

Եթէ հ. իշխանութիւնը պատժած լիներ ծերունի եպիսկոպոսին կեղծ վկայականներ տալու և թեմ. դպրանոցիս յատկացած ծննդական վկայականներից ստացված արդիւնքին խեթիւ նայելու նկատմամբ, մենք ոչինչ չէինք կարող ասել, բայց 72 տարեկան ծերունուն պատժել տարիքածու պահելու կեղծիքով, այդ մի զարմանալի կատակ է միայն դէպի նրա զառամեալ ծերութիւնը:

Պէտք է գիտենալ, որ այդ մեղադրանքը մի և նոյն ժամանակ գայթակղեցուցիչ է ժողովրդի համար ևս, որը իրաւամբ զայրացել պատրաստում է մի բազմաստորագիր խնդիր առ Վեհափառ Կաթողիկոսը, որպէս զի յիշեալ առիթիւ չը պատժէ զառամեալ ծերունուն և բարեհաճի վերադարձնել արքութեան տիտղոսը, և միանգամայն ներողամիտ լինելով, հրաման տայ նորին գերապատուութեան անցուցանել իր վերջին օրերը Էջմիածնայ պարսպների մէջ:—

Մեր կարծիքով աւելորդ էր ժողովրդի կողմից այդ տեսակ խնդիրը. արդէն մանաւանդ անձինք հասկացրել են Նորին Վեհափառութեան գործի էութիւնը և մենք մեծապէս ենք, որ Վեհափառ Հայրապետը մի անկիւն կը չնորհէ պատկառելի ծերունուն, որ յիսուն տարուց աւելի է ծառայել Էջմիածնին, ամենայն հաւատարմութեամբ: Ինչ անենք, որ այժմ իր ծերութեան պատճառաւ հակամիտ է ստէպ—ստէպ պարապանցութեան մէջ ընկնելու:—

Գերապատիւ եղիազար եպիսկոպոսի պաշտօնանկ լինելու պատճառաւ, նոր տարուայ պաշտօնական այցելութիւնները և Ջրօրհնեաց հանդէսը կատարելու համար՝ Վեհափառ Կաթողիկոսն ուղարկել էր Սինոդի անդամ Գերիգոր եպիսկոպոս Տէր-Մատթէոսեանցին:

Ջրօրհնեաց հանդէսը մի այնպիսի չքեղութեամբ կատարեց երիտասարդ եպիսկոպոսը, որի նմանը չատ տարիներից հետէ չէր տեսնված: Անթիւ բազմութիւն ուղեկցում էր հանդիսին դէպի Ցորդանան և անտի դէպի եկեղեցին: Շատ մեծ էր ժողովրդի գոհունութիւնը թէ սրբազան Գրիգորից և թէ նորան ուղարկողից:

Սրբազան եպիսկոպոսը զինի հանդիսին այցելութիւն արաւ եղիազար եպիսկոպոսին ևս, որով չատ ուրախացրեց ժողովրդին: Նաև կարգադրից որ ըստ սովորութեան խաչը կնքահօր տունը չը տանեն, բայց հետևեալ օրն իսկ մեր փղոսպաչտ քահանաները ծածկաբար տարան կնքահօր տունը, իրանց մի քանի կօպէկից չը զրկվելու համար, առանց մտածելու, որ դորանով վնասում են եկեղեցուն: Գերապատիւ հայրը նկատելով մեր եկեղեցական սպասաւորների անկարգ և յետադէմ վիճակը՝ խոստացաւ անձամբ տեղեկացնել Նորին Վեհափառութեան և փութացնել մի գործունեայ առաջնորդ ուղարկելու ամենակարևոր խնդիրը: Ցանկանում ենք յաջողութիւն այդ բարի դիտաւորութեան:

ՆՈՐԱՑԻ

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐԻՆ

—

Երևան, 7 յունվարի

1879 թուականի սեպտեմբեր ամսից սկսեալ մինչև դեկտեմբերի վերջը անցեալ 1880 ամի ես ժողովել եմ մի քանի րուբլի յօգուտ նախկին Դպրոցասիրաց և Կիլիկեան, իսկ այժմեան «Միացեալ ընկերութեանց» համար, ընդամենը յիսուն և չորս րուբլի:

Ուղարկելով ձեզ այդ գումարը և նուիրատու անձների ցուցակը, խնդրում եմ ձեզանից տպագրել «Մշակ» լրագրի մէջ այդ անձերի ազգանունները, իսկ յիսուն և երկու րուբլին հաստցնել ըստ պատկանելոյն, կ. Պոլսի «Միացեալ ընկերութեանը»:

Նուիրատու անձների անուանացուցակը: Ռափայէլ Պատկանեանց 3 ր., Աբգար Օրբելի 3 ր., Տրդատ Վարդանեանց 3 ր., Նիկողայոս Նաւասարդեանց 3 ր., Նիկողայոս Թարխանեանց 3 ր., Հայրապետ Տէր-Գովակիմեանց 3 ր., տ. Անտուանէտ Հասան-Ջալալեան 3 ր., տ. Սաթինիկ Հասան-Ջալալեան 3 ր., տ. Վառինկա Հասան Ջալալեան 3 ր., Մեսրովբ քահանայ Գիւլուսմեանց 3 ր., Օհան Քրդեանց 1 ր., Ռուբէն Հասան-Ջալալեան 5 ր., Հայկ Տէր-Ամբակումեան 5 ր., Յովհաննէս Մարգարեանց 5 ր., Կարապետ Սառաճեանց 5 ր., Միքայէլ Վանեցեանց 3 ր.: Ընդամենը 54 ր.:

Ռուբէն Ջալալեանց

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐԻՆ

—

Թիֆլիս, 19 յունվարի

Մի քանի երիտասարդներ, անցեալ տարի ըստորագրութիւն բաց արինք յօգուտ «Արարատեան» այժմ «Միացեալ ընկերութեան», կամենալով մեր կարողութեան չափ օգնել այդ ազգօգուտ հիմնարկութեան:

Մեր ժողոված գումարը, որ 96 րուբլ և մի քանի կօպէկ էր, խմբագրութիւնդ ստացել է նուիրատուաց ցուցակի հետ միասին: Իսկ այդ ստորագրութեան թերթերից մինը մինչև այժմ չը կարողացանք հասցնել խմբագրութեանդ, բոլորովին մեզանից անկախ պատճառներով: Ահա ստորագրութեան թերթի հետ միասին յանձնում եմ ձեզ դրամը, խնդրելով նաև տպագրելով նուիրատուաց ազգանունները ձեր պատուական թերթում, ի գիտութիւն նոցա:

Կ. Բադուրեանց 1 ր. 5 կ., Մի ոմն 20 կ., Տ. Նաւասարդեանց (երևանցի) 20 կ., Ս. Տէր-Գրիգորեանց 15 կ., Աղասի Հովիւեանց 20 կ., Սամսոն Ապրելեանց 15 կ., Հայաստանցի 20 կ., Գ. Պ. Սարգսեանց 30 կ., Գ. Բեժանեանց 20 կ., Օ. Միկիրտումեանց 20 կ., Михаилъ Байковъ 20 կ., Աղէքսանդր Եղիազարեանց 50 կ., Դաւիթ Բարսեղեանց 60 կ., Միքայէլ Շահումեանց 1 ր., Գրիգոր Եղիազարեանց 50 կ., Դարչօ Շահումեանց 20 կ., Մի ոմն 90 կ., Մի ոմն 20 կ., Գրիգոր Տէր-Սահակեանց 2 ր., Բայիսեվլով 40 կ., Աղէքսանդր Այվազեանց 50 կ., Բարսեղ Ներսիսեանց 20 կ., Կ. Աբչարումեանց 40 կ., В. Кольцовъ 20 կ., Թադէոս Երուանդեանց 20 կ., Արշակ Դեմուրեանց 15 կ., Գեօզալեանց Տիգրան 40 կ., Բազրատ Մխիթարեանց 15 կ., յակովբ Մանասեանց, Նիկողիմոս Ամատունուց 30 կ.: Ընդամենը տասն և մէկ րուբլի երեսուն և երկու կօպէկ (11 ր. 32 կ.):

Այս ստորագրութեան թերթի տպագրութեան համար 2 ր. տողերիս գրողն է տուել:

Տ. Նաւասարդեանց

ՆԵՐԲԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

—

«Порядокъ» լրագիրը հաղորդում է, որ կապիտան Կօստովիչ հնարել է մի նոր ձևի օդապարիկ մեքենայ, որ չուտով կը ներկայացնէ Ս. Պետերբուրգի տեխնիքական ընկերութեան քննութեանը:

—

«Варшавскій Дневникъ» լրագիրը հաղորդում է, որ ներքին առաջին փոխադրութեան 200,000 րուբլ տանող տոմսակը ընկաւ Եան Բէյտեր անունով հիւանդին, որ վարչավայից ոչ հեռու գտնվող Սելցի գիւղի մի այնպիսի յետ ընկած անկիւնումն էր ապրում, որ հազիւ կարողացան նրան գտնել, նրան ուրախալի լուրը յայտնելու համար:

—

«Մշակի» խմբագրատունը յայտնում է բոլոր թղթակիցներին և աշխատակիցներին, որ խմբագրատան մէջ ստացված յօդուածները մինք չենք վերադարձնում, բացի մեծ, մշակված, հիմնաւոր յօդուածներից: Այդ յօդուածներն էլ փոստով չենք յանձն առնում ուղարկել, այլ յօդուածագիրը պէտք է կամ ինքն յետ ստանայ, կամ յանձնի իր մի ծանօթին յետ ստանալու խմբագրատանից:

—

Զարդախլուից մեզ գրում են, որ երկար ժամանակ փակված լինելուց յետոյ, այդտեղի ուսումնարանը վերջապէս կրկին բացվել է, բայց դժբաղդաբար այնպիսի ուսուցիչ ունի, որ իր բարք ու վարքով լաւ օրինակ չէ կարող լինել աշակերտների համար:

—

Ընթերցողին յայտնի է, որ յունվարի 7-ին ԲԱԳՈՒԻ հայ թատերասէրները ներկայացրին քաղաքային կլուբի դահլիճում Սունդուկեանցի «Խաթաբալա» պիէսան: Այժմ մեզ գրում են, որ այդ ներկայացումից գոյացաւ 460 րուբլ զուտ արդիւնք, որի կէսը վճռված է տալ «Մարդասիրական» ընկերութեան ընթերցարանի օգտին, իսկ միւս կէսը կ. Պոլսի «Միացեալ» ընկերութեան օգտին:

—

Զարմանալի բան է, որ ԹԻՖԼԻՍԻ ֆրանսիական հասարակութիւնը բոլորովին ա ս իա կան հասարակութիւն է դարձել: Մեր ֆրանսիացիներին ոչ մի տեղ չէք տեսնի, ոչ տեղացիների ներում, ոչ կօնցերտներում ու թատրոններում, ոչ էլ կլուբներում: Նրանք փակված, յետ քաշված կեանք են վարում և նայում են կարծես մեր հասարակութեան վրա ինչպէս կաթնատու կովի վրա միայն, որոնց միջոցով կարելի է հարստանալ և ապա առանց որ և է յարաբերութիւն ունենալու տեղական հասարակութեան հետ, վերադառնալ Թիֆլիսից Ֆրանսիա: Ֆրանսիացին երբէք մի կօպէկ չի տայ տեղական մի որ և է բարեգործական նպատակին, այն ինչ ինքն հարստանում է և տեղացիներին հարստահարում է թանգ թանգ ծախելով մեզ վրա վնասակար ճոխային ապրանքներ: Նոյնպէս, երբ որ իրանք պարահանդէս են տալիս յօգուտ իրանց բարեգործական ընկերութեան, արգելում են ծախել տոմսակներ տեղացիների վրա, արգելում են տեղացիներին իրանց չրջանի մէջ մուտքը: Այդ երևի այն նպատակով, որ նրանցից էլ ոչ ինչ չը պահանջեն, երբ տեղական մի որ և է բարեգործութեան համար ստորագրութիւն, թատրոնական ներկայացում, կօնցերտ կամ պարահանդէս է լինում:

—

Լսում ենք, որ Գաբրիէլ Սունդուկեանց նորից մշակել է իր «Էլի մէկ զոհ» պիէսան, աւելացրել է այդ գրուածքին չորրորդ գործողութիւն և կատարելագործել է պիէսայի մէջ երիտասարդ սերունդի տիպերը: Ասում են, որ այս օրերս մեր հեղինակի այդ ձևով փոխված պիէսան կը ներկայացնվի Թիֆլիսի թատրոնում:

—

«Кавказъ» լրագիրը լսել է, որ փետրվար ամսից սկսած պ. Պալմ այլ ևս ռուսաց օպերա չի ունենայ: Լսվում է, որ առհասարակ օպերա չի լինի Թիֆլիսում, մինչև քաղաքային մեծ թատրոնի չինութեան վերջանալը:

—

Լսում ենք, որ առաջիկայ մեծ պասին մի քանի պարոններ դիտաւորութիւն ունեն կարդալ Աթծրունու թատրոնում մի չարք դասախոսութիւնների: Ոմանք կը կարդան հայերէն լեզուով, միւսները ռուսերէն, իսկ մի պարոն կը դասախոսի ֆրանսերէն լեզուով:

—

«Порядокъ» լրագիրը հաղորդում է, որ այս օրերս պ. դօկտոր Ժուկ հրատարակեց մի գիրք Ս. Պետերբուրգում «Мать и дитя» վերնագրով (Մայր և մանուկ): Այդ գրքում բազմաթիւ օգտաւէտ տեղեկութիւններ կարելի է գտնել մոր դրութեան մասին ընտանիքում և երեխաների դաստիարակութեան մասին:

—

ԳԱՆՁԱԿԻՑ մեզ գրում են որ այդտեղի «Մշակի» բաժանորդներից չատերը չեն կարողանում իրանց համարները փոստից ստանալ, որովհետև ուրիշ անձինք, որոնք թէև սատիկ հետաքրքրվում են «Մշակով» բայց իրանք չեն կամենում տարեկան 10 րուբլ տալ խմբագրութեանը, փոստը ստանալուն պէս վազում են փոստատուն և սեփականացնում են լրագրի ստացված համարները: Այդ նոր ձևի գողութեան չնորհով, որ հայի ժլատութենից է ծագում, «Մշակի» բաժանորդները չեն կարողանում իրանց անունով համարները ձեռք բերել: